

Članki in prispevki

UDK 069.12(091)"1999/2019"
1.02 Pregledni znanstveni članek
Prejeto: 24. 12. 2020

Mateja Ribarič*

Pogled v preteklost pedagoškega dela in dvajset let projekta Učne ure naših babic in dedkov v Slovenskem šolskem muzeju

The history of the pedagogical work at the Slovenian School Museum and the twenty years of the project Our Grandmothers' and Grandfathers' Lessons

Izvleček

V prispevku pregledno predstavljamo pedagoško dejavnost Slovenskega šolskega muzeja od leta 1988 dalje s poudarkom na najbolj prepoznavnem projektu Učne ure naših babic in dedkov, kjer se najbolj živahno prepletata poslanstvo našega muzeja in poslanstvo šol. Začetek projekta sega v leto 1999, ko smo imeli na programu prvo učno uro s konca 19. stoletja z naslovom *Cesarska pesem*. Iz leta v leto smo jo dopolnjevali z novimi učnimi vsebinami iz različnih časovnih obdobij za različne starostne skupine. V prispevku opišemo, kako smo izbirali posamezne teme učnih ur, kako so nastajali posamezni scenariji in učni listi, kako so se pripravljali na svoje vloge posamezni izvajalci ur, kako je opremljena učilnica za posamezne učne ure. Na koncu navedemo še nekaj statističnih podatkov za boljše predstavbo, za kako uspešen projekt gre. V dvajsetih letih je ta program postal najboljše žnejsi projekt muzeja. Devetnajst gospodičen učiteljic in gospodov učenikov je v tem obdobju odigralo 8162 ponovitev sedemnajstih različnih učnih ur.

Abstract

The article lays out the pedagogical activities of the Slovenian School Museum from 1989 onwards, with an emphasis on the most prominent project "Our Grandmothers' and Grandfathers' Lessons", where the missions of the museum and of schools merge. The start of the project goes back to 1999, when we offered the first lesson from the late 19th century under the title "Imperial Song". The programme was constantly updated with new teaching content from different periods and for different age groups. The article describes how individual lesson themes were selected, how individual scripts and learning sheets appeared, how individual implementers of the lessons prepared for their role, how the classroom is equipped for individual lessons. Finally, the article offers some statistical data for a better idea of just how successful this project is. In the twenty years of its existence, this programme has become the museum's most extensive project. Nineteen 'teachers', male and female, have acted out 8162 repetitions of seventeen different lessons during this time.

* Mateja Ribarič, muzejska svetovalka, prof. zgodovine in sociologije, Slovenski šolski muzej, e-pošta: matejariba@yahoo.com

Ključne besede: Slovenski šolski muzej, pedagoški program, muzejske učne ure

Key words: Slovenian School museum, pedagogical program, museum school lessons

Začetki muzejske pedagogike v Slovenskem šolskem muzeju

Slovenski šolski muzej sodi med najstarejše muzeje na Slovenskem (ustanovljen 1898) in je prvi specialni muzej pri nas. Njegova tesna povezava s šolstvom sega že v samo ustanovitev, saj so ga ustanovili učitelji oz. Zaveza slovenskih učiteljskih društev, ki je ustanovila takrat imenovan Šolski muzej slovenskega in istrsko-hrvatskega učiteljstva v Ljubljani.¹ Korenine nastanka muzeja so v prirejanju razstav šolskih učil, zbiranju dokumentov in prikazu stanja šolstva v določenih obdobjih. Ta dragocena vez med šolami in muzejem se ohranja tudi danes.

Muzej si po načelih sodobne muzejske stroke prizadeva razvijati muzejsko pedagogiko. Malo znano je dejstvo, da je bil na tem področju Slovenski šolski muzej med začetniki v slovenskih muzejih. Nekdanji kustos muzeja, mag. Vincenc Žnidar, je imel že pred več kot petdesetimi leti referat z naslovom *Misli o muzejski pedagogiki in didaktiki*,² leta 1972 pa je Muzejski dokumentacijski center v Zagrebu v knjižni zbirki Muzeologija v hrvaščini izdal njegovo obsežno delo o nalogah in oblikah sodelovanja muzejev in šol – *Zadaci i oblici suradnja muzeja i škola*.³ Slovenski šolski muzej je pomembno vlogo odigral tudi pri ustanovitvi in v prvih dveh desetletjih delovanja Pedagoške sekcije Skupnosti muzejev Slovenije, ki združuje muzejske in galerijske pedagoge. Na ustanovnem sestanku leta 1971 je za dve leti postal vodja sekcije prej omenjeni prof. Vincenc Žnidar, kustos v SŠM, od leta 1981 do 1985 pa je vodstvo Pedagoške sekcije prevzela Slavica Pavlič,⁴ dolgoletna ravnateljica Slovenskega šolskega muzeja (1974–1993).⁵ Od leta 1993 v Pedagoški sekciji sodeluje kustosinja Mateja Ribarič. Med zaposlenimi uradno ni kustosa pedagoga, se pa z muzejsko pedagogiko ukvarjajo tako rekoč vsi zaposleni v muzeju.

Pomembno poslanstvo našega muzeja je med drugim, da obiskovalcem omogočimo živo izkušnjo pomembnega dela vsakdanjega življenja, kot je šola v

1 Stane Okoliš, Ob 115-letnici Slovenskega šolskega muzeja (1898–2013), *Šolska kronika* 22, 2013, št. 3, str. 664–667.

2 Vincenc Žnidar, *Misli o muzejski pedagogiki in didaktiki*, (tipkopis), Ljubljana, 1967.

3 Vincenc Žnidar, *Zadaci i oblici suradnje muzeja i škola*. V: Bauer, Muzeologija 15, Zagreb Muzejski dokumentacioni centar, 1972.

4 Slavica Pavlič, Vzgojno-izobraževalno delo muzejev in galerij, *Argo* 25, Informativno glasilo za muzejsko dejavnost, 1986.

5 Marjetka Balkovec Debevec, Mateja Ribarič, Slovenski šolski muzej povezuje šole in muzej, *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 26, 2017, št. 5/6, str. 72–80; Tome, Staša: 40 let Pedagoške sekcije Skupnosti muzejev Slovenije, *Miškec A. (ur.) Argo* 55/1, Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2012, str. 64–69.

različnih zgodovinskih obdobjih. Prizadevamo si, da je muzej čim bolj prijazen in odprt do obiskovalcev, ki iz njega odhajajo bogatejši za novo izkušnjo in védenje o šolski kulturni dediščini. Vsak predmet na razstavi pripoveduje svojo zgodbo. Naloga kustosov pedagogov je, da zgodbe posameznih muzejskih predmetov na razstavah z različnimi metodami in oblikami dela približamo različnim starostnim skupinam obiskovalcev. Poleg stalne in občasnih razstav ter pedagoškega programa, ki poteka ob njih (muzejske učne ure in delavnice, različni natečaji – literarni, fotografski, likovni ...), se Slovenski šolski muzej s šolami povezuje še na druge načine: sodelovanje z mladimi zgodovinarji v okviru Komisije za delo zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije, seminarji za učitelje Od šolske kronike do zgodovine moje šole, strokovna pomoč pri oblikovanju muzejskih zbirk na šolah, strokovna pomoč pri šolskih praznovanjih na posameznih šolah.⁶ Ko se je leta 1984 Slovenski šolski muzej preselil v nove prostore v središče Ljubljane na Plečnikov trg 1 in je leta 1988 odprl novo stalno razstavo o razvoju šolstva na Slovenskem, so se začele razvijati nove oblike in metode dela z obiskovalci. Opisali bomo nekaj odmevnih pedagoških projektov iz obdobja od 1988 do 2003.

Jeseni 1988 je muzej za učence osnovnih šol razpisal fotografski natečaj *Življenje moje šole*, katere rezultat sta bila razstava in katalog z istim naslovom leta 1989.⁷

Leta 1992 je muzej gostil razstavo Muzeja novejšje zgodovine Celje *V svetu lutk – poskus otroškega muzeja*. Spremljevalni pedagoški program, ki je zajemal lutkovne predstave, lutkovne delavnice in lutkovni abonma, je pomenil velik korak naprej od klasičnih vodstev po občasnih in stalni razstavi. Za dobra dva meseca so se prostori muzeja spremenili v pravo lutkovno gledališče, ki je odmevalo od glasnega živžava otrok. V dobrih dveh mesecih (december 1992–januar 1993) je muzej obiskalo več kot devet tisoč obiskovalcev, predvsem mladih iz vrtcev in osnovnih šol.⁸

Konec leta 1993 je Slovenski šolski muzej z avtorico Sonjo Porle pripravil razstavo *Srečna Afrika: otroške igrače Gane in Burkinke Faso*. Obiskovalci so se čudili in navduševali ob kreativnosti afriških otrok. Z natečajem *Iščemo naj igračo* je muzej h kreativnosti spodbudil tudi slovenske otroke in jih povabil, da iz recikliranih in naravnih materialov izdelajo svoje igrače. Prispelo je čez sto igrač

6 Marjetka Balkovec Debevec, Mateja Ribarič, Slovenski šolski muzej povezuje šole in muzej, *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 26, 2017, št. 5/6, str. 72–80.

7 Branko Šuštar: *Življenje moje šole*, fotografska razstava osnovnošolcev, razstavni katalog, 45, Ljubljana: SŠM 1989.

8 Več: Mateja Ribarič, Pedagoške izkušnje ob razstavi *V svetu lutk* v Slovenskem šolskem muzeju, *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, 26, 1993, str. 213–215; *V svetu lutk: poskus otroškega muzeja*, Program prireditve v mesecu decembru, razstavni katalog (zloženska) 52, Ljubljana: SŠM, 1992; *V svetu lutk: poskus otroškega muzeja*, Program prireditve v mesecu januarju, razstavni katalog (zloženska) 52 b, Ljubljana: SŠM, 1993; Marija Lesjak, Med muzejem in šolo, *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, 29, 1996, str. 23–29.

in nastala je vzporedna razstava izdelkov slovenskih otrok. Obe razstavi si je od 15. decembra 1993 do 15. februarja 1994 ogledalo 5469 obiskovalcev, največ osnovnošolcev (35 odstotkov).⁹

Leta 1995 je otroška revija Ciciban z razstavo *Zlati Ciciban* v prostorih muzeja praznovala svojih petdeset let. Razstavo je dopolnjeval pregled otroških revij z naslovom *Cicibanovi predniki in sodobniki*.¹⁰ Bogat spremljevalni program se je vrstil dan za dnevom. Pri delu z obiskovalci so pomagali dijaki Srednje vzgojiteljske šole v Ljubljani, ki so nastopili v vlogi vodičev po razstavi in v vlogi igralcev številnih predstav in delavnic. S svojimi deli in nastopi so se predstavljali številni ustvarjalci Cicibana – od slikarjev, pisateljev, pevcev ... V tridesetih dneh je razstavo in 74 prireditev obiskalo 4867 ljudi, največ šolskih skupin (56,9 %) in skupin iz vrtcev (21,1 %).¹¹

Zelo pester in raznolik spremljevalni program je bil tudi ob gostujoči razstavi Koroškega pokrajinskega muzeja Slovenj Gradec *Droge? Ne, hvala!*, ki je bila na ogled v Slovenskem šolskem muzeju od 20. januarja do 26. februarja 1999. Odvile so se okrogle mize, pogovori s strokovnjaki za odvisnost, delavnice mladih za mlade in v času počitnic kreativne delavnice. Pri vodenju po razstavi in vodenju delavnic so priskočili na pomoč dijaki Srednje zdravstvene šole v Ljubljani in študenti specialne pedagogike s Pedagoške fakultete Ljubljana, Visoke šole za socialno delo Ljubljana ter skupina Drogart. Vodstva so bila zasnovana kot pogovori oz. dialogi mladih z mladimi. Na spontan način so izmenjavali izkušnje in razmišljanja. Med mladimi obiskovalci je bila izvedena anketa o razširjenosti drog med mladimi, ki je nastala v sodelovanju s Srednjo zdravstveno šolo v Ljubljani. Projekt je doživel uspešno realizacijo šeststo obiskovalcev na prireditvah in 2500 obiskovalcev razstave (večinoma šolske skupine osmih razredov OŠ in srednje šole).¹²

Pri razstavi *Begunsko šolstvo v 20. stoletju – naše in pri nas*, ki je trajala od novembra 2002 do oktobra 2003, so bili k sodelovanju z likovnim in literarnim na-

-
- 9 Več: Sonja Porle, Srečna Afrika, razstava igrač Gane in Burkine Faso, razstavni katalog 55, Ljubljana: SŠM 1993; Mateja Ribarič, Srečna Afrika v Ljubljani, *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, 27, 1994, str. 248–249; Mateja Ribarič, Preparing Child-oriented Exhibitions at the Slovenian School Museum, *Documentation, 7th International Symposium for School Museums and School History Collections, Leeds, Bremen 1999*, str. 109–116. Mateja Ribarič, Pedagoški rad sa različitim ciljnim grupama u Slovenskom školskom muzeju Ljubljana, *Zbornik I. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Zagreb 2002*, str. 41–52.
- 10 Avtorica razstave *Cicibanovi predniki in sodobniki* je bila Mateja Ribarič, kustosinja muzeja.
- 11 Več: Nataša Bucik, Danica Štumerger (ur), *Zlati Ciciban*, posebna številka ob 50-letnici, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995; Mateja Ribarič, *Zlati Ciciban*, *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, 28, 1995, str. 292–294.
- 12 Več: Marjetka Balkovec Debevec, Mateja Ribarič, *Droge? Ne, hvala!* Spremljevalni program ob razstavi, *Razstavni katalog (zloženska)* 64, Ljubljana: SŠM 1999; Mateja Ribarič, Pedagoški rad sa različitim ciljnim grupama u Slovenskom školskom muzeju Ljubljana, *Zbornik I. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Zagreb 2002*, str. 41–52.

tečajem povabljeni osnovnošolci in srednješolci. Njihovi likovni izdelki so postali sestavni del razstave, literarni izdelki pa so bili objavljeni v reviji *Šolska kronika*.¹³

Dvajset let projekta Učne ure naših babic in dedkov

Do leta 1999 je Slovenski šolski muzej obiskovalcem ponujal le klasična vodstva po razstavi in delovne liste za osnovnošolske skupine. Vsi zgoraj naštetih pedagoški projekti so bili zasnovani ob občasni razstavah. S privlačnim spremljevalnim programom pa je želel muzej obogatiti tudi stalno razstavo *Razvoj šolstva na Slovenskem*. Zaposleni v muzeju smo začeli iskati nove ideje, nove možnosti predstavljanja šolske zgodovine. Obiskovalce smo želeli na neformalen, igriv način potegniti v pripoved, da bi začutili duh stare šole iz različnih zgodovinskih obdobj in dobili svojo izkušnjo stare šole.

Kako se je začelo?

Nove ideje so prinesli muzejski sodelavci z obiskov šolskih muzejev v tujini. Korenine projekta Radosti v starih šolskih klopih segajo v leto 1997, ko smo kot spremljevalni program ob občasni razstavi *Spomini na šolo*¹⁴ pripravili učno uro *S kredo po tablici*. Učenci so v starih šolskih klopih vadili lepomis: pisali so s kredo po šolskih tablicah, ki so bile izdelane v ta namen. Igrali so različne vloge, eden od učencev se je prelevil učitelja, drugi pa so bili učenci.

Je bilo zgolj naključje ali pa so se med muzealci v tistem obdo-

S kredo po tablici, 1997 (SŠM, fototeka).

¹³ Več: Mateja Ribarič: Begunsko šolstvo v 20. stoletju – naše in pri nas. Spremljevalni pedagoški program: likovni natečaj za izdelavo plakata na temo Begunec – drugačnost – strpnost, marec–november 2002; literarni natečaj na temo Begunec – drugačnost – strpnost – multikulturalnost, marec–oktober 2003, razstavnih katalog (zloženko) 78 b, Ljubljana: SŠM 2003; Mateja Ribarič, Načini suradnje muzeja sa osnovnim i srednjim školama, referat na 5. skupu muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Dubrovnik-Bari, 2008.

¹⁴ Glej: Branko Šuštar, Spomini na šolo, SŠM; 1997.

bju spontano širile podobne ideje o tem, kako muzejske vsebine pripraviti bolj privlačne, jim vdahniti živo občutenje določenega obdobja? Morda je preplet obojega prinesel to, da je vsebina prikaza stare učne ure povezala Mestni muzej Ljubljana in Slovenski šolski muzej. Nadgradnja začetkov te učne ure je v slovenskem prostoru leta 1998 zaživela v Mestnem muzeju Ljubljana ob razstavi o županu Hribarju, pri kateri je strokovno sodeloval tudi naš muzej. Navdušenje med obiskovalci učne ure Cesarska pesem je bilo zelo veliko, zato smo jo v dogovoru z Mestnim muzejem Ljubljana prenesli v Slovenski šolski muzej.¹⁵ Tako se je leta 1999 v Slovenskem šolskem muzeju rodil projekt *Učne ure naših babic in dedkov*, poimenovan tudi *Živa igra zgodovine in Radosti v starih šolskih klopeh*. Obiskovalcem smo ob ogledu stalne razstave ponudili prvo muzejsko učno uro iz časa Avstro-Ogrske: Cesarsko pesem.

Nastajanje scenarijev za učne ure

Ideje za različne učne ure so se porajale med kustosi muzeja. Velikokrat kot pedagoški program ob občasni razstavi (Ročna dela ob razstavi *Kaj naj oblečem za v šolo?*, Vodnikova šola ob razstavi *Šolstvo v Ilirskih provincah*, Telovadba ob skupnem projektu slovenskih muzejev in galerij *Umetnost, šport in dediščina*), ob pomembni obletnici (Antična Emona ob 2000-letnici Emone) ali pa zaradi zanimive vsebine (Domača mačka, Lepopis, Lepo vedenje, Higiena ...). Ko je bila ideja izbrana, so kustosi in bibliotekarke poiskali vire in literaturo. Pregledali so stare učne načrte iz izbranega obdobja učne ure, učne programe, učbenike, članke in našli celo kak scenarij podobne učne ure v starih pedagoških časopisih (Učiteljski Tovariš, Popotnik). Včasih je s svojimi spomini pomagal tudi kakšen upokojen učitelj, učiteljica (npr. Ciril Merčun). Na osnovi tega je potem kustos v sodelovanju z izvajalcem učne ure napisal scenarij. Največkrat sta scenarij napisala oba skupaj, včasih pa zaradi boljšega poznavanja vsebine tudi izvajalec učne ure sam ob podpori in pomoči kustosa. Scenarij za posamezno učno uro je imel naslednjo strukturo: opis vsebine in ciljev, učni pripomočki, viri in literatura, nato pa v dveh kolonah aktivnosti učitelja in aktivnosti učencev. Sledilo je delo izbranega interpretatorja učne ure, ki je ponotranjil scenarij, mu dodal svojo osebno noto in svoji vlogi izbral ime. Pozornost je veljala tudi govoru in uporabi starih arhaičnih izrazov, saj so ti dali učni uri še poseben čar. Sledil je pomemben proces dela bodočih izvajalcev učnih ur. Pod strokovnim vodstvom

¹⁵ Več o začetkih glej članke: Branko Šuštar, Taja J. Gubenšek, Irena Žmuc v tej številki Šolske kronike.

Braneta Vižintina, lutkovnega umetnika, igralca, animatorja in režiserja,¹⁶ so na več srečanjih vadili vlogo, razvijali karakter svojega učitelja oz. učiteljice. Vižintin je rad pripomnil, da so bili vsi kandidati za izvajalce učnih ur naravni talenti, saj nihče med njimi ni bil študent AGRFT.¹⁷ Sledil je zadnji test, preizkusna učna ura bodočega gospoda učenika ali gospodične učiteljice pred strogo in najtežjo publiko, zaposlenimi v muzeju. Za marsikoga je bila ta učna ura najhujša v vsej karieri. Po uspešno prestanem preizkusu in predlaganih izboljšavah so bili vrženi v svet učnih ur. Treba je reči, da so se do sedaj prav vsi zelo predano lotili izvajanja vloge gospodične učiteljice ali gospoda učenika, se zelo dobro našli v teh novih vlogah, o čemer pričajo odziv udeležencev in številne pohvale.

Stara učilnica in oprema

Vsebine učnih ur so bile postavljene v konkreten čas in kraj v različnih obdobjih. Staro učilnico je bilo treba opremiti z ustreznimi predmeti in opremo za določeno časovno obdobje. Na žalost samo eno, saj je muzej premogel samo en primeren prostor za muzejsko učilnico. Do šolskega leta 2006/2007 so se učne ure izvajale v nekdanji sejni sobi muzeja, ki je bila leta 1999 preurejena v staro učilnico iz okoli leta 1900. Opremljena je bila s starimi originalnimi klopami iz različnih obdobji. Stare omare so bile polne knjig. Kateder je stal spredaj na dvignjenem podestu. Na sprednji strani razreda ob katedru sta stala staro rusko računalno in šolska tabla na stojalu. Slika vladarja in križ sta visela na sprednji steni, na drugih pa zemljevid in učne slike za lep opis in domačo mačko. V sprednjem kotu je bil kot za klečanje na koruzi. V naslednjem šolskem letu je bila stara učilnica prenovljena, izdelane so bile replike starih šolskih klopi, večina starih omar se je umaknila, razred je tako postal večji in svetlejši. Še vedno pa je bilo treba pred vsako učno uro pripraviti predmete, ki so spadali v določeno obdobje (predvsem zemljevid in sliko vladarja ter učne liste, tinto in peresa ali tablice in krede).

Gospodje učeniki in gospodične učiteljice so si naredili obleko po modi iz obdobja, ki ga je predstavljala določena učna ura. Gospodične učiteljice so nosile krila, dolga do tal, visoke, zapete ovratnike, dolge rokave in lase, spete zadaj na tilniku. Gospodje učeniki so nosili obleko in srajco, nekateri še telovnik in klobuk. Tudi učenci so se na začetku učne ure preoblekli v stare obleke: dekleta so si naredila predpasnike, fantje pa telovnike. Pri učni uri lep opisa so na roke dobili

16 Brane Vižintin je zaposlen v Lutkovnem gledališču Ljubljana, v obdobju med 2005 in 2009 je bil docent na Umetniški akademiji v Osijeku, od leta 2011 pa je predavatelj animacije na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Slovenski šolski muzej sodeluje z njim od leta 2011, ko je bilo izpeljano prvo izobraževanje vodičev muzeja za vodstvo po stalni razstavi za najmlajše s sovico Zofi (vodstvo na programu 2011/2012–2017/2018) in strokovno sodeloval pri animaciji in režiji lutkovne igrice Sovica Zofi odkriva muzej (na programu 2012/2013–2017/2018).

17 Pač pa študenti zgodovine, etnologije, ruščine, umetnostne zgodovine, razrednega pouka, likovne umetnosti, glasbe ...

še narokavnike.¹⁸ Tako so se vsi lažje vživeli v vlogo učiteljev in učencev iz starih časov. V preteklosti so v večjih mestih imeli deške in dekliške šole, na vasi pa so bili učenci obeh spolov v istem razredu, a so vendar sedeli ločeno: dečki na eni strani razreda, deklice na drugi. Podobno so sedeli učenci, če je le bilo mogoče, tudi v naši stari učilnici.

Zakaj je bilo med obiskovalci muzeja vedno največ zanimanja za učne ure naših babic in dedkov?

Obiskovalci so igrali vlogo učencev v učni uri iz preteklosti. To je bilo zanje nekaj novega. Sedeti v starih šolskih klopih pred gospodično učiteljico oz. gospodom učениkom s strogim glasom, oblečenim po šolski modi časa iz učne ure z obvezno šibo v roki, je bilo zanje svojevrstno doživetje. Nenadoma so se znašli v šolskem razredu, kjer so veljala druga pravila, kjer ni bilo dovoljeno klepetati, kjer so morali odgovarjati stoje s celimi stavki, če niso hoteli biti kaznovani, to je: klečati v kotu na koruzi ali si oprtati lesenega osla na hrbet. V stari učilnici, opremljeni iz časa okoli 1900, se je ustvarilo posebno vzdušje. Nekateri učenci, predvsem mlajši, so s strahospoštovanjem zrl v gospoda učenika ali gospodično učiteljico, nekaterim je spolzela celo kakšna solza po licu zaradi strahu pred gromkim učiteljevim glasom, palico v roki ali zaradi klečanja na koruzi v kotu razreda. Starejše obiskovalce pa je zajela nostalgija po šoli in se jim je utrnula kakšna vesela ali žalostna prigoda iz njihovih šolskih dni. Učne ure so kot gledališče, ki ponujajo priložnost spoznavanja zgodovine ob spontanem prepletu igre in učenja.

Kronološki pregled posameznih učnih ur 1999–2019

1. Cesarska pesem¹⁹

Kdaj: ljudska šola iz Avstro-Ogrske leta 1900

Primereno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 1999/2000–2007/2008²⁰

Scenarij: Tatjana Hojan, Irena Žmuc

Učni list: Taja J. Gubenšek

Interpretatorica: Taja J. Gubenšek

18 Oblačilni videz je bil za vse izvajalce skrbno pripravljen. Oblačila so bila sešita po predlogah s fotografij, slik in drugih podatkov za obdobje, ki ga določeni lik predstavlja. Posebna skrb je bila namenjena izbiri materialov in tudi primerne obutve. Izbira oblačil za učence je bila prav tako narejena po fotografijah in opisih, hkrati pa je pri tem pomembna tudi praktičnost uporabe. Predloge oblačil so večinoma pripravili kustosi muzeja v sodelovanju s šiviljo.

19 Več o Cesarski pesmi glej članek: Taja J. Gubenšek, Šolska kronika 3/2020.

20 Po tem letu je bila ura na programu občasno; leta 2012 je Taja J. Gubenšek v okviru Dnevoev evropske kulturne dediščine izvedla 3000. ponovitev svojih učnih ur z izvedbo Cesarske pesmi, v program je bila spet uvrščena le še v šolskem letu 2017/18.

Stroga gospodična Kunigunda in lepomis, 2007 (SŠM, fototeka).

2. *Prirodopis – domača mačka*

Kdaj: ljudska šola iz Avstro-Ogrske leta 1907

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2003/2004 – še na programu

Scenarij: Mateja Ribarič, Taja J. Gubenšek

Učni list: Mateja Ribarič, Taja J. Gubenšek

Interpretatorka: Taja J. Gubenšek

3. *Lepomis*²¹

Kdaj: narodna šola v Kraljevini Jugoslaviji leta 1930

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2003/04 – še na programu

Scenarij: Mateja Ribarič, Alenka Vidrgar, Valentina (Srebot) Tominec

Učni list: Alenka Vidrgar, Mateja Ribarič

²¹ Več o lepomisju glej članek: Polona Koželj, Šolska kronika 3/2020.

Interpretatorke:²² Valentina (Srebot) Tominec, Natalija Žižić, Bernardka (Simončič) Rupnik, Maja Hakl Saje, Polona (Logar) Koželj, Mateja Pušnik, Hana Čosić

4. *Mi, pionirji*²³

Kdaj: socialistična Jugoslavija leta 1953

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2004/2005–2005/2006

Scenarij: Marjetka Balkovec Debevec, Vid Lenard

Učni list: Marjetka Balkovec Debevec

Interpretator: Vid Lenard

5. *Rojstvo naše države*

Kdaj: Kraljevina SHS leta 1925

Primerno za: 3. triado OŠ, srednjo šolo

Izvajanje: 2006/2007–2007/2008

Scenarij: Mateja Ribarič, Milan Škrabec

Učni list: Mateja Ribarič, Milan Škrabec

Interpretator: Milan Škrabec

6. *Računstvo*²⁴

Kdaj: ljudska šola v obdobju Avstro-Ogrske leta 1905

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2007/2008 – še na programu

Scenarij: Mateja Ribarič, Natalija Žižić

Učni list: Natalija Žižić, Mateja Ribarič

Interpretatorki: Natalija Žižić, Mateja Pušnik

7. *Lepo vedenje*

Kdaj: ljudska šola v obdobju Avstro-Ogrske leta 1907

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2007/2008 – še na programu

Scenarij: Mateja Ribarič, Taja J. Gubenšek

Učni list: Mateja Ribarič

Interpretatorki: Taja J. Gubenšek, Maja Hakl Saje

22 Ta učna ura je najpopularnejša med vsemi in najbolj obiskana. Zaradi številnih ponovitev in dolge dobe izvajanja jo je doslej izvajalo tudi največ različnih izvajalk. Nekatere so po koncu študija in novih zaposlitvah opustile delo v muzeju in na njihova mesta so prihajale nove. Drugi vzrok za tolikšno število izvajalk je naraščajoče število skupin, ki so želeli na učno uro lepopisa – glej tabele na koncu članka.

23 Več o Mi, pionirji glej članek: Branko Šuštar, Šolska kronika 3/2020.

24 Več o Računstvu glej članek: Hojan, Pušnik, Šolska kronika 3/2020.

8. Šola nekoč/Začetna šola

Kdaj: ljudska šola iz obdobja Avstro-Ogrske leta 1880

Primerno za: 1. in 2. razred OŠ

Izvajanje: 2008/2009–2013/2014

Scenarij: Valentina (Srebot) Tominec

Interpretator: Jože Rupnik

9. Nedeljska šola²⁵

Kdaj: Avstrijsko cesarstvo leta 1865

Primerno za: od 3. razreda OŠ naprej, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2009/2010 – še na programu

Scenarij: Valentina (Srebot) Tominec, Anton Arko, Natalija Žižić

Učni list: Valentina (Srebot) Tominec, Anton Arko, Natalija Žižić, Marjan Javoršek

Interpretatorji: Anton Arko, Marko Novak, Rok Kastelic, Matej Prevc, Matej Hrastar, Grega Vauhnik, Miha Zupanc Kovač

10. Fizika

Kdaj: realka v Avstro-Ogrski leta 1900

Primerno za: 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2009/2010 – še na programu

Scenarij: Valentina (Srebot) Tominec, Jože Rupnik

Interpretatorja: Jože Rupnik, Matej Hrastar

11. Vodnikova šola

Kdaj: šola v Ilirskih provincah leta 1811

Primerno za: 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2010/11 – še na programu

Scenarij: Valentina (Srebot) Tominec

Učni list: Natalija Žižić

Interpretatorji: Jože Rupnik, Anton Arko, Matej Hrastar

12. Ročna dela – Prišijmo si gumb²⁶

Kdaj: šola v Kraljevini SHS leta 1926

Primerno za: od 3. razreda OŠ dalje, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2011/2012 – še na programu

Scenarij: Marjetka Balkovec Debevec, Maja Hakl Saje

Interpretatorki: Maja Hakl Saje, Polona Koželj

25 Več o Nedeljski šoli glej članek: Branko Šuštar, Šolska kronika 3/2020.

26 Več o Ročnih delih glej članek: Marjetka Balkovec Debevec, Šolska kronika 3/2020.

13. Stara učna ura za tujce – Old school lesson for foreigners

Kdaj: ljudska šola v Avstro-Ogrski leta 1906.

Primerno za: vse starostne skupine

Izvajanje: 2012/2013 – še na programu

Scenarij: Maja Hakl Saje, Mateja Ribarič

Učni list: Maja Hakl Saje, Mateja Ribarič

Interpretatorji: Jože Rupnik, Maja Hakl Saje, Matej Prevc, Hana Čosić

14. Antična Emona²⁷

Kdaj: trg v antični Emoni v 1. st. n. št.

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2014 – še na programu

Scenarij: Matej Prevc, Mateja Ribarič

Interpretatorji: Matej Prevc, Gašper Kvartič, Marko Novak (kot pomočnik), Miha Zupanc Kovač

15. Stara šola za najmlajše

Kdaj: ljudska šola v Avstro-Ogrski leta 1900

Primerno za: 1. in 2. razred OŠ

Izvajanje: 2017/18 – še na programu

Scenarij: Natalija Žižić

Interpretatorji: Maja Hakl Saje, Matej Prevc, Mateja Pušnik, Grega Vauhnik, Hana Čosić, Miha Zupanc Kovač, Anton Arko

16. Telovadba – Zdrav duh v zdravem telesu²⁸

Kdaj: narodna šola v Kraljevini Jugoslaviji leta 1932

Primerno za: od 3. razreda OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2017/18 – še na programu

Scenarij: Matej Prevc, Mateja Ribarič

Interpretatorja: Matej Prevc, Matej Hrastar

17. Higiena

Kdaj: nižja gimnazija v Kraljevini Jugoslaviji leta 1932

Primerno za: 2. in 3. triado OŠ, srednjo šolo, odrasle

Izvajanje: 2019 – še na programu

Scenarij: Taja J. Gubenšek

Učni list: Taja J. Gubenšek

Interpretatorica: Taja J. Gubenšek

---

27 Več o Antični Emoni glej spominski zapis: Matej Prevc, Šolska kronika 3/2020.

28 Več o Telovadbi glej članek: Mateja Ribarič, Šolska kronika 3/2020.

Šolska postava: Bodi vsak dan umit, počesan, čedno oblečen; raztrgan ne bodi nikoli! (SŠM, fototeka, foto: Urška Boljkovac).

Naslednji interpretatorji in izvajalci Učnih ur naših babic in dedkov so v letih 1999–2019 odigrali 8162 ponovitev 17 različnih učnih ur.²⁹

1. **Taja Jacqueline Gubenšek (1999–še izvaja)** gospodična učiteljica Medarda Meden, od leta 1999 učna ura Cesarska pesem, od leta 2003 Domača mačka, od 2007 Lepo vedenje, od leta 2019 učna ura Higiiena;
2. **Valentina (Srebot) Tominec (2003–2012)** gospodična učiteljica Kuni-gunda, od leta 2003 do 2012 učna ura Lepopis;
3. **Vid Lenard (2005–2006)**, tovariš učitelj Strela, od leta 2005 do 2006 učna ura Mi, pionirji;
4. **Milan Škrabec (2006–2008)** od leta 2006 učna ura Rojstvo naše države;
5. **Natalija Žižić (2007–2017)** gospodična učiteljica Josipina Koren, od leta 2007 učna ura Računstvo, od 2008 Lepopis;
6. **Jože Rupnik (2008–2014)** gospod učenik Jožef Šolmajer, od leta 2008 učna ura Šola nekoč, od 2009 učna ura Fizika, od leta 2010 Vodnikova šola, od leta 2011 animator muzejske lutke Zofi, od leta 2012 učna ura za tujce, animator na lutkovni predstavi za najmlajše;

²⁹ Več o številu izvedb posameznih učnih ur in o številu učencev na učnih urah po letih glej na koncu članka v poglavju Muzejske učne ure v številkah. O spominih na poučevanje posameznih interpretatorjev glej v razdelku Spominski zapisi.

7. **Anton Arko (2009–še izvaja)** gospod učenik Anton Lokovšek, od leta 2009 učna ura Nedeljska šola, od leta 2010 Vodnikova šola, od 2020 Stara šola za najmlajše;

8. **Bernardka (Simončič) Rupnik (2009–2013)** gospodična učiteljica Rozalija Cvek, od leta 2009 učna ura Lepopis;

9. **Maja Hakl Saje (2011–2018)** gospodična učiteljica Amalija Cvirn, od leta 2011 učna ura Ročna dela, od leta 2015 Lepopis, Stara šola za najmlajše, Lepo vedenje, Učna ura za tujce;

10. **Polona (Logar) Koželj (2011–še izvaja)** gospodična učiteljica Apolonija Škarja, od leta 2011 učna ura Ročna dela, od leta 2015 učna ura Lepopis;

11. **Marko Novak (2011–2016)** gospod učenik Felician Srečko Smolnik, od leta 2011 učna ura Nedeljska šola, od leta 2012 animator na lutkovni predstavi za najmlajše, od leta 2015 pomočnik pri učni uri v antični Emoni;

12. **Matej Hrastar (2014–še izvaja)** gospod učenik Matevž Grom, od leta 2014 učna ura Nedeljska šola, učna ura Fizika, učna ura Vodnikova šola, od leta 2017 učna ura Telovadba;

13. **Matej Pevc (2014–še izvaja)** magister Quintus Caelius Kalikrates in gospod učenik Matija Pevc, od leta 2014 učna ura v antični Emoni, od leta 2017 Stara šola za najmlajše, Nedeljska šola in Telovadba, od leta 2018 učna ura za tujce;

14. **Gašper Kvartič (2014–2016)** magister Decimus Orbilius Severus, od leta 2014 učna ura v antični Emoni;

15. **Rok Kastelic (2015–2017)** gospod učenik Janez Kastelic, od leta 2015 učna ura Nedeljska šola;

16. **Mateja Pušnik (2015–še izvaja)** gospodična učiteljica Terezija Zvon, od oktobra 2015 učna ura Lepopis, od leta 2017 Stara šola za najmlajše in Računstvo;

17. **Hana Čosić (2018–še izvaja)** gospodična učiteljica Matilda Trpežnik, od leta 2018 učna ura Lepopis, od leta 2019 učna ura Stara šola za najmlajše in učna ura za tujce;

18. **Grega Vauhnik (2018–2020)** gospod učenik Gregorij Vidmar, od leta 2018 učna ura Nedeljska šola in Stara šola za najmlajše;

19. **Miha Zupanc Kovač (2018–še izvaja)** gospod učenik Mihael Ravnik in Decimus Orbilius Severus, od leta 2018 učna ura v antični Emoni, Nedeljska šola in od leta 2019 Stara šola za najmlajše.

V šolskem letu 2020/21 so obiskovalci lahko izbirali med 14 različnimi vsebinami učnih ur, ki se razlikujejo po zgodovinskem obdobju (Rimski imperij, Ilirske province, Avstrijsko cesarstvo, Avstro-Ogrska, Kraljevina Jugoslavija) in po vsebini predmetnika. Izbirali so med nedeljsko šolo, učno uro lepopisa, lepega vedenja, računstva, fizike, ročnih del, prirodopisa-domače mačke, Vodnikove šole, učno uro v antični Emoni, telovadbe, higijene. Najmlajšim je namenjena Stara šola za najmlajše, tujcem pa učna ura za tujce.

Promocija učnih ur

SŠM informira osnovne in srednje šole pa tudi druge institucije o svojem pedagoškem programu z brošurami. Prvi za šolsko leto 1999/00 in 2000/01 sta izšli v obliki preprostih zloženek. Nato do leta 2007/2008 informacije o pedagoški dejavnosti niso izhajale. V šolskih letih 2007/2008 in 2008/2009 je spet izšla zloženka v razširjeni obliki pod imenom Pedagoške dejavnosti v Slovenskem šolskem muzeju; od leta 2009/10 naprej pa pedagoški programi izhajajo vsako leto v obliki lične brošure, katere uredniki so delavci muzeja. Brošure so v elektronski obliki dostopne tudi na spletni strani muzeja. Prav tako so informacije dostopne na družbenih omrežjih in v skupnih publikacijah vseh slovenskih muzejev.³⁰ V času epidemije covid-19 se je celotna komunikacija z obiskovalci preselila na splet. V ta namen so sodelavci muzeja posneli kratke predstavitvene videofilme o naših učnih urah, ki si jih obiskovalci lahko ogledajo na YouTube-kanalu.³¹

Vsako leto so bile zraven učnih ur v brošurah pedagoških programov predstavljene tudi nove muzejske delavnice, ki so bile sicer zanimive in dobro pripravljene, a niso dosegle takšnega odmeva in uspeha pri obiskovalcih. Nastajale so kot spremljevalni programi ob občasnih razstavah.³² Največkrat je bila izvedena muzejska delavnica *Izdelovanje šolskih zvončkov*.³³ Ponavadi so bile muzejske delavnice poleg učnih ur na programu ob dnevih odprtih vrat (kulturni dan, mednarodni muzejski dan, poletna muzejska noč, ta veseli dan kulture) ali na raznih festivalih (Igraj se z mano, Noč raziskovalcev, Znanstival, Pikin festival, Kulturni bazar). Omenimo še vodenje po stalni razstavi s sovico Zofi za najmlajše in lutkovno igrico Sovica Zofi odkriva muzej.

30 Od leta 1999 Sekcija za izobraževanje in komuniciranje pri Skupnosti muzejev Slovenije (od 1971 do leta 2013 Pedagoška sekcija) bienalno izdaja knjižico *Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah*, od leta 2014 le v elektronski obliki. Kulturni bazar pa že enajsto leto izdaja *Katalog ponudbe kulturno-umetnostne vzgoje*, med drugim tudi ponudbo slovenskih muzejev in galerij in med njimi pedagoško ponudbo Slovenskega šolskega muzeja. Zadnja leta na spletu. Glej: Spletni katalog ponudbe kulturno-umetnostne vzgoje 2020/21 <http://kulturnibazar.cd-cc.si/page/Ustanova.aspx?IdU=220&tip=1> (pridobljeno 15. 12. 2020).

31 Glej članek o bibliografiji: Polona Koželj, Mateja Pušnik, *Šolska kronika* 3/2020.

32 Sumerska delavnica, Strip-deveta umetnost ni deveta briga, delavnica lepopisanja, delavnica Svet antike, delavnica Zeliščni spomin, delavnica Stereotipi, delavnica izdelovanja ptičjih hišic in pustnih mask ...

33 Delavnica je nastala ob razstavi *Šolski zvonec leta 1999* (Cankarjev dom Ljubljana, Dnevi slovenskega izobraževanja in 4. Slovenski muzejski sejem, avtorica razstave: Marjetka Balkovec Debevec, oblikovanje Ksenija Guzej). Delavnico so pripravile: Marjetka Balkovec Debevec, Silva Karim, Mateja Ribarič, po zaključku razstave se je delavnica uvrstila v redni pedagoški program Slovenskega šolskega muzeja. Več: Marjetka Balkovec Debevec, "Šolski zvonec glasno poje, k sebi vabi mlade roje ---", *Šolska kronika* 1999, št. 2, str. 356–359.

Odzivi obiskovalcev

Da je ta naš pedagoški projekt uspešen in priljubljen med obiskovalci, nam dokazujejo številne čestitke, pohvale, izrazi zadovoljstva in zapisi navdušenih obiskovalcev. To nam je v pomoč pri načrtovanju novih programov. Po odzivih sodeč, najmočnejši vtis nanje naredita učna ura in stroga gospodična učiteljica s šibo v roki. Na učni list Domača mačka, ki ga prejme vsak obiskovalec te učne ure, smo leta 2000 zapisali prošnjo, da bi od obiskovalcev radi izvedeli mnenje o vsebini učne ure, in vprašanje, ali je taka oblika dela predvsem z mlajšimi obiskovalci primerna. Kaj jim je všeč, kaj jih pritegne, kaj ne, kaj bi spremenili ter kaj so si najbolj zapomnili z obiska v muzeju. Dragoceni so bili tudi kritični odzivi, saj smo s tem lahko vsebine učnih ur izboljšali. Že v letu 2000 smo dobili tudi prve odzive. V petih letih je nastala izjemno bogata, svojevrstna *knjiga vtisov*, iz katere smo leta 2006 pripravili razstavo *Muzej v otroških očeh*. Na naše povabilo se je odzvalo 36 različnih šol in posameznikov iz vse Slovenije, ki so poslali kar 629 različnih izdelkov, med njimi največ risbic in spisov.³⁴

Učne ure obiskujejo tudi bodoči učitelji in učiteljice

Že od leta 2000 dalje SŠM in učne ure obiskujejo študenti z različnih fakultet Univerze v Ljubljani,³⁵ Mariboru in Primorske univerze. Znotraj svojega pedagoškega študija se pripravljajo na vlogo bodočega učitelja/profesorja, pedagoga ali andragoga ter se seznanjajo z odnosom med učiteljem ter učenci danes. Za lažje razumevanje oz. kar doživetje vloge učitelja in učencev v preteklosti študenti obišejo eno od muzejskih učnih ur. Vsaka učna ura predstavlja določen izsek iz zgodovine pedagogike in šolstva ter omogoča, da študenti spoznajo, kako je potekal pouk nekoč. Muzejske učne ure so lahko zelo pomembno dopolnilo k izobraževanju bodočih učiteljev, pedagogov in andragogov, saj z doživetjem teh ur veliko bolje razumejo, kakšni so bili odnosi med učitelji in učenci, vloga učitelja, kako so npr. učenci doživljali disciplino v šoli in kakšen pouk je bil značilen v določenem času zgodovine slovenskega šolstva.³⁶

34 Mateja Ribarič (ur.), *Muzej v otroških očeh*, zloženska, Ljubljana: SŠM, 2006.

35 Pedagoške fakultete, Filozofske fakultete z Oddelka za pedagogiko in andragogiko, s Fakultete za matematiko in fiziko z Oddelka za matematiko in Oddelka za fiziko, s Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo z Oddelka za kemijo ter z Biotehniške fakultete z Oddelka za biologijo.

36 Monika Govekar-Okoliš, *Obisk študentov s FF, FMF, FKKT in BF z Univerze v Ljubljani v Slovenskem šolskem muzeju*, 2017 (v tipkopisu).

Muzejske učne ure v številkah³⁷**1. Število skupin na učnih urah 1999–2020**

	1999-03	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	SKUPAJ
Januar		31	23	22	38	43	49	57	64	55	56	40	31	36	32	38	41	43	656
Februar		19	30	30	23	45	44	58	53	41	44	25	34	35	45	35	49	59	610
Marec		31	43	44	44	47	49	85	64	58	51	54	60	53	60	68	64	20	875
April		19	38	28	37	53	54	45	43	58	50	55	49	53	49	60	71	0	762
Maj		20	37	38	41	57	57	67	65	68	71	75	71	81	93	106	98	0	1045
Junij		28	32	28	42	41	49	65	54	75	68	69	63	74	70	79	74	5	911
Julij		0	0	0	1	1	1	1	2	1	3	3	6	3	0	1	3	1	26
Avgust		0	0	1	0	2	0	0	1	2	0	4	7	5	0	3	4	2	29
September		19	15	13	22	35	32	21	27	30	24	34	19	29	34	25	38	26	417
Oktober		53	36	33	48	41	56	50	63	58	75	42	60	47	69	57	71	26	885
November		26	31	29	42	47	74	52	55	54	45	59	53	42	47	53	62	0	656
December		26	29	36	23	33	41	66	57	40	37	43	39	29	40	30	59	0	539
SKUPAJ	573	272	314	302	361	445	506	567	548	540	524	503	492	487	539	555	634	182	8344

Od leta 1999 do 2003 muzej ni vodil statistike po mesecih, ampak letno.

1999 – 52 skupin

2000 – 194 skupin

2001 – 165 skupin

2002 – 89 skupin (28. marca 2002 je bila izvedena 500. ponovitev učne ure, od junija je bil muzej zaprt zaradi obnove knjižnice).

2003 – 73 skupin (od januarja do oktobra muzej zaprt, od novembra dve novi učni uri Lepopis in Prirodopis/Domača mačka).

V obdobju 1999–2003 je bilo na učnih urah 573 skupin obiskovalcev.

Nato se je po letih začelo število skupin na učnih urah povečevati. Prvič je bilo več kot petsto skupin na leto v letu 2009, nato se je gibalo med petsto in šeststo. Prvič je preseglo število šeststo prav na jubilejno 20. leto projekta učnih ur. V vseh dvajsetih letih je bilo izvedenih 8162 učnih ur, do 2020 pa je 8344 učnih ur obiskalo prav toliko skupin.³⁸

³⁷ Tabele je pripravila Mateja Pušnik.

³⁸ V letu 2020 je število skupin na učnih urah drastično padlo (in tudi sicer število obiskovalcev v muzeju) zaradi epidemije covid-19.

2. Število skupin na posameznih učnih urah od 2012 do 2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	SKUPAJ
Lepopis	191	234	203	181	189	231	195	238	1.662
Lepo vedenje	100	86	66	65	83	86	86	86	658
Prirodopis – Domača mačka	6	13	6	10	3	9	13	6	66
Računstvo	26	24	40	11	20	13	19	18	171
Ročna dela/ Prišijmo si gumb	62	52	18	10	19	12	6	8	187
Šola nekoč/ Začetna šola	32	13	/	/	/	/	/	/	45
Stara šola za najmlajše	/	/	/	/	/	19	71	67	157
Fizika	33	8	16	24	12	12	18	14	137
Nedeljska šola	83	86	129	152	121	129	95	98	893
Vodnikova šola	7	4	4	17	8	10	19	25	94
Antična Emona	/	/	19	18	28	12	19	50	146
Telovadba	/	/	/	/	/	0	6	8	14
Higiena	/	/	/	/	/	/	/	7	7
Cesarska pesem	/	/	/	/	/	/	1	0	1
UU za tujce	0	4	4	4	4	6	7	9	38
SKUPAJ	540	524	505	492	487	539	555	634	4276

Za leta od 1999-2012 nimamo podatkov števila skupin obiskovalcev na posameznih učnih urah. V obdobju od 2012 do 2019 ima daleč največ ponovitev učna ura lepopisa – 1662, sledi ji Nedeljska šola z 893 ponovitvami, Lepo vedenje 658 ponovitev. Čez sto ponovitev imajo še učne ure Ročna dela/Prišijmo si gumb (187), Računstvo (171), Stara šola za najmlajše (157), Antična Emona (146) in Fizika (137). Glede na to, kako dolgo je učna ura na programu, imata najmanj ponovitev učna ura Prirodopis/Domača mačka (66) in Vodnikova šola (94). Učni uri Telovadba in Higiena imata najmanj ponovitev, a sta na programu od 2017. Učna ura za tujce ima 38 ponovitev, a je specifična. Cesarska pesem pa je imela največ ponovitev v prvih letih izvajanja, a za ta leta nimamo podrobne statistike.

3. Obisk učnih ur po starosti od 2009 do 2019

	Predšolski	Osnovnošolci	Srednješolci	Študenti	Odrasli	Upokojenci	SKUPAJ
2009	3	10.076	1155	354	1237	/	12.825
2010	1	11.747	931	152	1485	/	14.316
2011	3	11.299	686	95	1653	/	13.736
2012	2	10.878	806	203	1407	/	13.296
2013	38	11.224	424	491	1315	/	13.492
2014	1	10.457	683	326	1318	/	12.785
2015	8	11.189	405	221	1296	/	13.119
2016	0	10.726	581	275	1327	/	12.909
2017	44	11.154	370	381	1530	/	13.479
2018	22	11.862	404	284	1484	/	14.056
2019	33	12.233	676	367	1543	56	14.908
SKUPAJ	155	122.845	7121	3149	15.595	56	148.921

V obdobju 2009–2019 je v muzej prišlo daleč največ osnovnošolcev (122.845), sledijo odrasli (15.595 – posamezniki, spremljevalci šolskih skupin), veliko manj pa je srednješolcev (7121) in študentov (3149). Predšolskih otrok je bilo na učnih urah v zadnjih desetih letih le 155 (program učnih ur je za to starostno skupino prezahteven). Starostno skupino upokojencev smo začeli posebej beležiti šele leta 2019, zato je v grafu všteta v skupino odrasli. V starih šolskih klopih je na učnih urah od 2009 do 2019 sedelo 148.921 obiskovalcev vseh starostnih skupin.

4. Regionalni izvor osnovnošolskih skupin 2019

Regija	Vse šole v regiji	Obisk šol 2019	Obisk šol 2018	Delež šol iz regije 2019	Delež šol v muzeju 2019
PRIMORSKO-NOTRANJSKA	16	5	5	31,3 %	2,50 %
OSREDNJSLOVENSKA	93	69	73	74,2 %	34,50 %
ZASAVSKA	10	3	1	30,0 %	1,50 %
JUGOVZHODNA SLOVENIJA	36	14	15	38,9 %	7,00 %
GORENJSKA	34	24	24	70,6 %	12,00 %
GORIŠKA	28	12	18	42,9 %	6,00 %
OBALNO-KRAŠKA	24	12	7	50,0 %	6,00 %
POSAVSKA	24	7	7	29,2 %	3,50 %
PODRAVSKA	78	22	18	28,2 %	11,00 %
SAVINJSKA	56	23	24	41,1 %	11,50 %
POMURSKA	38	6	8	15,8 %	3,00 %
KOROŠKA	17	3	5	17,6 %	1,50 %
SKUPAJ	454	200	205	44,3 %	100,0 %

Med obiskovalci učnih ur od uvedbe projekta naprej vseskozi prevladujejo osnovnošolci. Obiskujejo jih učenci iz vse Slovenije, pokritost po regijah pa je zelo različna. Na obisk vpliva več dejavnikov, med njimi tudi oddaljenost šol od muzeja. Iz Osrednjeslovenske in Gorenjske regije obišeče muzej največji delež šol, več kot 70 odstotkov šol v regiji. Najmanjši je delež šol iz bolj oddaljenih regij, kot sta Pomurska in Koroška, tu je delež šol, ki obišečejo muzej, manjši od 20 odstotkov. Na tem mestu je treba omeniti še sodelovanje z Zasavskim muzejem Trbovlje, saj tamkajšnje šole obišečejo gostovanja Slovenskega šolskega muzeja na njim bližji lokaciji Muzejske zbirke Hrastnik. Če upoštevamo še omenjena gostovanja, se delež šol iz Zasavske regije, ki obišečejo program učnih ur na eni ali drugi lokaciji, dvigne s 30 na 90 odstotkov.

Zaključek

V zadnjih dvajsetih letih je pedagoški program Učne ure naših babic in dedkov postal daleč najbolj prepoznaven projekt Slovenskega šolskega muzeja, s katerim se ukvarjamo vsi delavci muzeja in je kar zasenčil preostalo našo pedagoško ponudbo. Udeleženci skozi igro spoznavajo način vzgoje v preteklosti in dobijo izkušnjo. Prav vzdušje na učnih urah jih najbolj pritegne. V letu 2021 bomo odprli novo stalno razstavo o razvoju šolstva na Slovenskem. Želimo si, da bi z njo lahko ponudili učne ure iz vsakega obdobja šolske zgodovine.

Viri in literatura

- Balkovec Debevec, Marjetka, Ribarič, Mateja: Slovenski šolski muzej povezuje šole in muzej, *Educa : strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 26, 2017, št. 5/6, str. 72–80.
- Brošure Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju za posamezno šolsko leto (od leta 1999/2000 do 2020/21). Slovenski šolski muzej Ljubljana.
- Govekar-Okoliš, Monika: Obisk študentov s FF, FMF, FKKT in BF z Univerze v Ljubljani v Slovenskem šolskem muzeju (tipkopis).
- Okoliš, Stane: Ob 115-letnici Slovenskega šolskega muzeja (1898–2013), *Šolska kronika* 22, 2013, št. 3, str. 664–667.
- Pavlič, Slavica: Mesto Slovenskega šolskega muzeja v zgodovini slovenskega muzealstva, *Šolska kronika* 7/XXXI, 1998, str. 11–15.
- Poročila o delu Slovenskega šolskega muzeja od leta 1999 do 2019, *Šolska kronika* 1999–2020.
- Ribarič, Mateja: Preparing Child-oriented Exhibitions at the Slovenian School Museum, *Documentation, 7th International Symposium for School Museums and School History Collections, Leeds 1997, Leeds, Bremen 1999*, str. 109–116.
- Ribarič, Mateja. Pedagoški rad sa različitim ciljnim grupama u Slovenskom škol-

- skom muzeju Ljubljana, *Zbornik I. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s mednarodnim sodelovanjem, Zagreb 2002*, str. 41–52.
- Ribarič, Mateja (ur.): *Muzej v otroških očeh*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2006, Razstavni katalog (zloženska).
- Tome, Staša: 40 let Pedagoške sekcije Skupnosti muzejev Slovenije, *Miškec A. (ur.) Argo 55/1. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2012*, str. 64–69.
- Žnidar, Vincenc: *Misli o muzejski pedagogiki in didaktiki*, Ljubljana, 1967 [tipkopis].
- Žnidar, Vincenc. (1972). *Zadaci i oblici suradnja muzeja i škola*. V: Bauer A. *Muzeologija 15*. Zagreb: Muzejski dokumentacioni centar, 1972.

Povzetek

Slovenski šolski muzej sodi med starejše muzeje na Slovenskem, v prizadevanjih za razvoj muzejske pedagogike pa je nedvomno začetnik, saj korenine razvoja te dejavnosti segajo v sedemdeseta leta prejšnjega stoletja, na prehodu iz osemdesetih v devetdeseta pa je prišlo do razcveta te dejavnosti. Pedagoški programi so zacveteli sprva ob gostujočih in občasnih razstavah (Življenje moje šole, V svetu lutk: poskus otroškega muzeja, Srečna Afrika: otroške igrače Gane in Burkinio Fasa, Zlati Ciciban, Droge? Ne, hvala, Begunsko šolstvo), v spremljevalne programe so se poleg kustodinj in kustosov, zaposlenih v muzeju, vključili kot gostje in sodelavci tako strokovnjaki s posameznih področij kot učitelji in dijaki ter študenti. S privlačnim spremljevalnim programom je želel muzej obogatiti tudi stalno razstavo *Razvoj šolstva na Slovenskem*. Zaposleni v muzeju so začeli iskati nove ideje, nove možnosti predstavljanja šolske zgodovine. Obiskovalce so želeli na neformalen, igriv način potegniti v pripoved, da bi začutili duh stare šole iz različnih zgodovinskih obdobj in dobili svojo izkušnjo stare šole. Tako se je rodil projekt *Učne ure naših babic in dedkov*, poimenovan tudi *Živa igra zgodovine in Radosti v starih šolskih klopeh*, ki je postal tudi daleč najbolj prepoznaven projekt Slovenskega šolskega muzeja v zadnjih dvajsetih letih. Leta 1997 smo ob občasni razstavi *Spomini na šolo* pripravili učno uro *S kredo po tablici*, leta 1999 pa ob stalni razstavi o razvoju šolstva prvo učno uro iz časa Avstro-Ogrske *Cesarska pesem*. Javnost je učna ura navdušila, ker so ali obujali spomine iz časov svojega šolanja ali pa se srečali s povsem drugačnim načinom pouka, ki ga do obiska učne ure niso bili vajeni. Učne ure so poleg vsega ponujale tudi priložnost spoznavanja in doživljanja zgodovine šolstva ob aktivnem, spontanem prepletu igre in učenja. Vse učne ure so skrbno premišljene: scenariji so pripravljene na osnovi starih učnih načrtov in učnih programov, pa zapisov v starih pedagoških časopisih, učilnica je za vsako učno uro opremljena s predmeti, ki sodijo v specifično obdobje, ki ga poustvarja učna ura, obleke gospodov učnikov in gospodičen učiteljic pa prav tako. Med leti 1999 in 2019 je bilo pripravljenih in izvedenih 17 različnih učnih ur. Poustvarjalo jih je 19 interpretatorjev in izvajalcev. Zbrani statistični podatki o številu izvedenih učnih ur in obisku potrjujejo, da gre za uspešen projekt in uspešno pedagoško dejavnost. Vtisi udeležencev, zbrani v knjigi vtisov, to še dodatno potrjujejo.